

пенсіонерів до прожиткового мінімуму як мінімуму соціально необхідного зі знехтуванням принципів положень пенсійного страхування;

- звуження диференціації розміру пенсій;

- втрата зв'язку пенсії з «трудоим вкладом» пенсіонера, адже розмір трудової пенсії за віком практично не залежав ні від величини трудового стажу, ні від розміру заробітку;

- погіршення демографічних чинників розвитку ринку праці, що проявляються в прогнозованому різкому скороченні чисельності населення працездатного віку з одночасним збільшенням чисельності громадян непрацездатного віку;

- тенденція мінімізації частки заробітної плати в структурі виробничих витрат на рівні, недопустимому з позиції «соціально орієнтованої економіки», доктрина якої практично звелася до відповідальності держави лише в частині формування фондів соціального призначення і фактичного самоусунення держави від контролю за рівнем оплати праці [8].

Нині в Україні 13,7 млн. пенсіонерів, на 88 пенсіонерів припадає 100 осіб працездатного віку, що сплачують пенсійні внески. Якщо така тенденція буде продовжуватися, то в 2025 р. один працюючий утримуватиме одного пенсіонера, а в 2050 році вже буде 125 пенсіонерів на 100 працюючих. Дана тенденція зображено на рис.1.

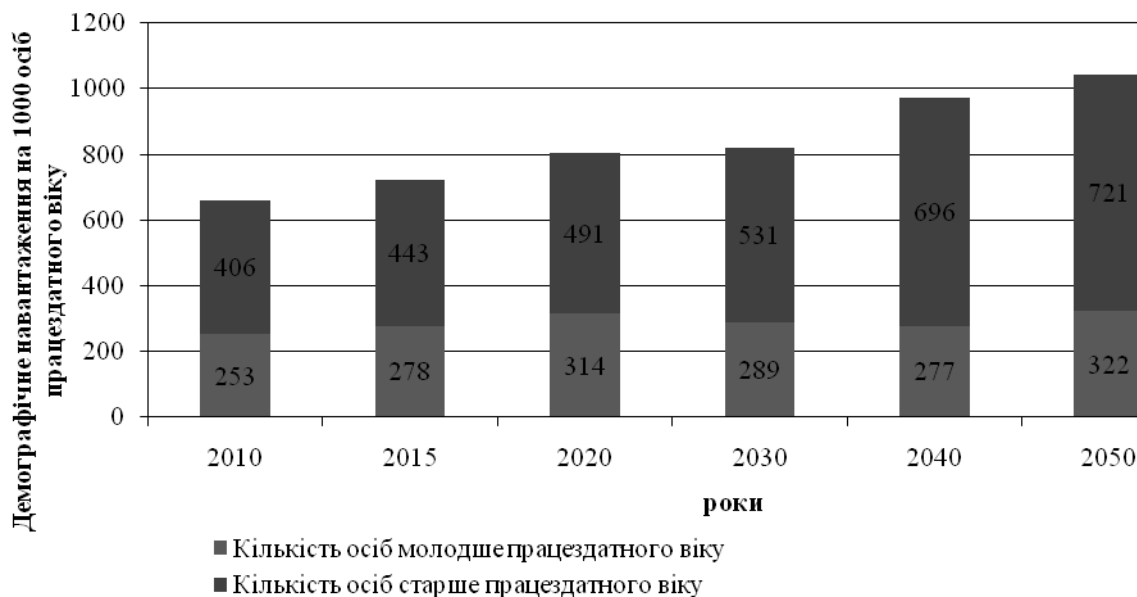

Рис.1. Прогноз демографічного навантаження на населення працездатного віку в Україні

Джерело: побудовано авторами за [9].

Прогноз демографічної ситуації та її вплив на пенсійну систему в Україні є невтішним: кількість платників внесків до 2050 року зменшиться на 25%, а одержувачів пенсій зросте на 8%.[4] У 2010 р. дефіцит Пенсійного фонду

України сягнув 34 млрд грн., а в 2011 – 31 млрд. грн. Пенсійному фонду катастрофічно не вистачає власних грошей для фінансування величезних виплат.

Проводить пенсійну реформу в країні також змушує економічна ситуація, зокрема, незбалансований бюджет Пенсійного фонду, а саме висока частка видатків (рис. 2).

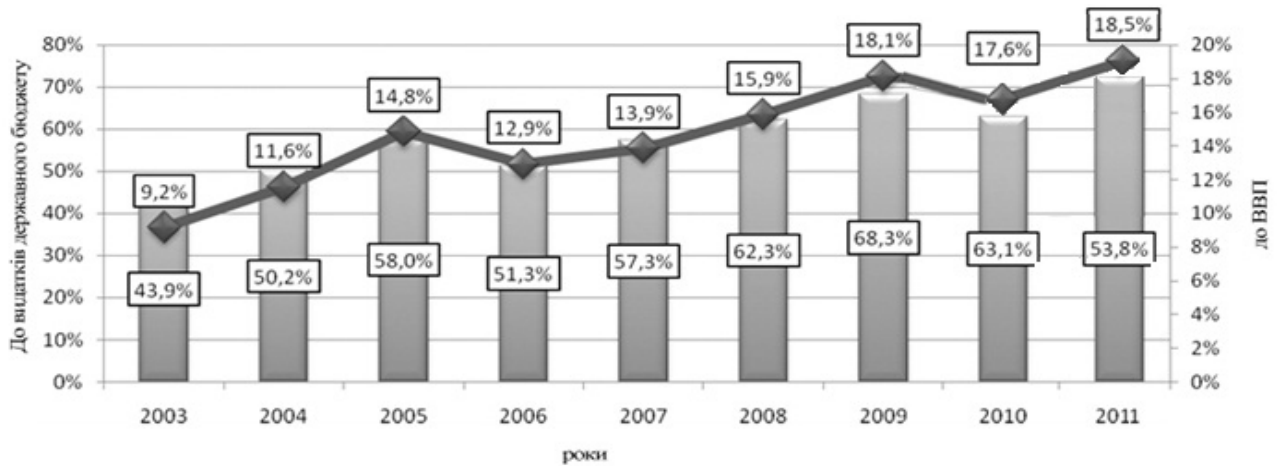

Рис. 2. Частка видатків Пенсійного фонду України у ВВП, %

Джерело: побудовано за [5].

Аналізуючи показники рис. 2, можна відмітити, що в 2011р. в порівнянні з 2003 роком видатки фонду в структурі ВВП подвоїлися і сягнули майже 17 %. Це є найвищим показником у Європі (за винятком Італії) [5].

Для порівняння: середній рівень державних видатків на пенсії у країнах Організації економічного співробітництва та розвитку (ОЕСР) у 2005 році склав 7 % ВВП.

Відрив динаміки розміру пенсійних видатків від динаміки наповнення Пенсійного фонду України призвів до розбалансування фінансів фонду. Якщо в 2003 році власними надходженнями покривалося 94,3 % видатків Пенсійного фонду України, то в 2009-2010 роках – лише близько 62 %. З таких умов цілком закономірно, що, оскільки власних коштів Пенсійного фонду України почало бракувати, то в структурі доходів фонду збільшувалися кошти, які різними шляхами надходили з державного бюджету (рис. 3).

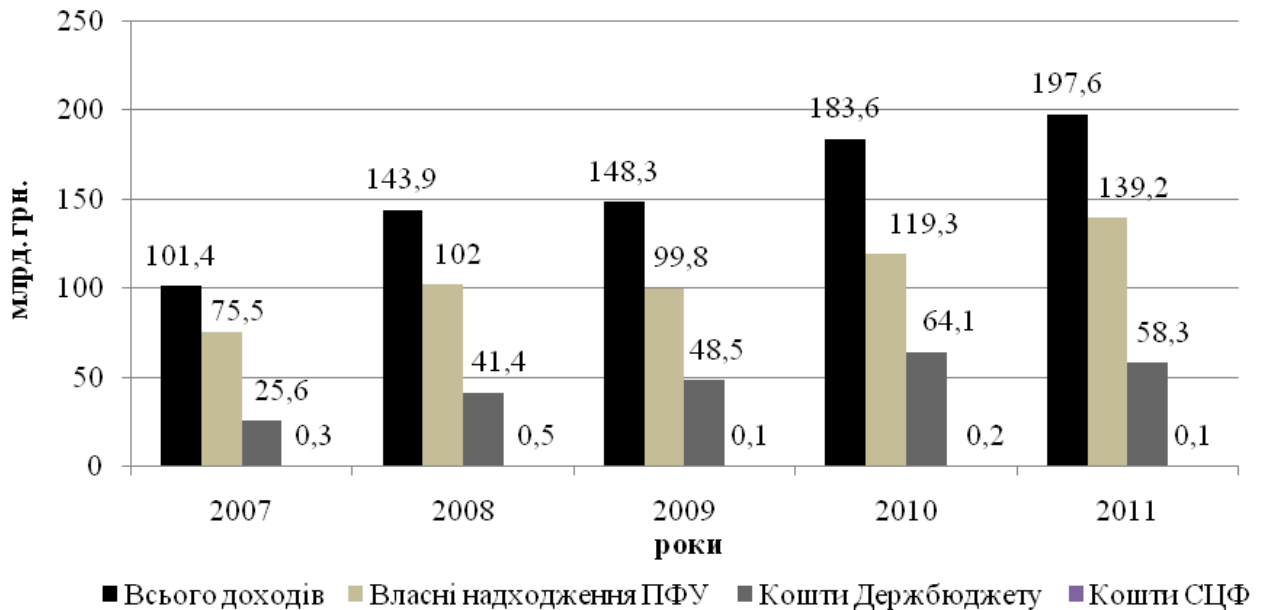

Рис. 3. Динаміка доходів Пенсійного фонду України за джерелами, млн. грн.

Джерело: побудовано авторами за [10].

Як свідчать показники рис. 3 в 2010 році до Пенсійного фонду України з державного бюджету по різних каналах було перераховано 64,1 млрд грн. коштів державного бюджету. Загалом проблема розбалансування пенсійного фонду в Україні була серед ключових ризиків для стабільності системи державних фінансів. Вона не лише провокує соціально - економічну напругу, а й стала наслідком відволікання значного обсягу бюджетних коштів на пенсійну систему, що не є економічно доцільним. Відносно ВВП втрати бюджету, можливо, і не значні, проте завдяки такому ресурсу можна було б вирішити одну із багатьох важливих проблем.

Головною метою проведення пенсійної реформи в Україні є:
 забезпечення справедливої системи розподілу пенсійних коштів;
 створення для людей можливості накопичувати максимальний розмір пенсії, виходячи із власних доходів;
 стабілізувати пенсійну систему та гарантувати виплати пенсій на довгострокову перспективу;
 стабілізувати фінансовий стан державного бюджету;
 ліквідувати надмірний розрив у розмірах пенсій із солідарної системи [10].

Особливості проведення пенсійної реформи в Україні можна окреслити таким чином:

- 1) збереження гарантій: умови нарахування та виплати пенсій для нинішніх пенсіонерів залишаються незмінними;
- 2) поступовість: пенсійний вік для жінок з 55 до 60 років, буде збільшуватись упродовж 10 років – на 6 місяців кожного року;

3) соціальна справедливість: максимальний розмір пенсії обмежується 12 прожитковими мінімумами. Спеціальні пенсії на період роботи пенсіонера буде знижено до загального рівня. Пенсії держслужбовців буде зменшено. Пенсійний вік для чоловіків-держслужбовців буде підвищено до 62 років [4].

Після прийняття Закону України «Про заходи щодо законодавчого забезпечення реформування пенсійної системи» (№3668-17 від 08.07.2011), ключовим завданням пенсійної реформи з точки зору оздоровлення державних фінансів було збалансування Пенсійного фонду України, видатки на покриття дефіциту якого відволікають значний обсяг фінансових ресурсів держави від важливих завдань, які мають фінансуватися з бюджету. Урядові пропозиції, що реалізуються шляхом проведення параметричних реформ, спрямовані на ліквідацію дефіциту пенсійного фонду, а не на створення сучасної системи справедливого пенсійного забезпечення. В Україні внески до пенсійного фонду сплачуються за досить високими ставками для підприємців, тоді коли в розвинених країнах співвідношення між ставками для працівників та роботодавців майже однакове. Така тенденція зображена на рис. 4.

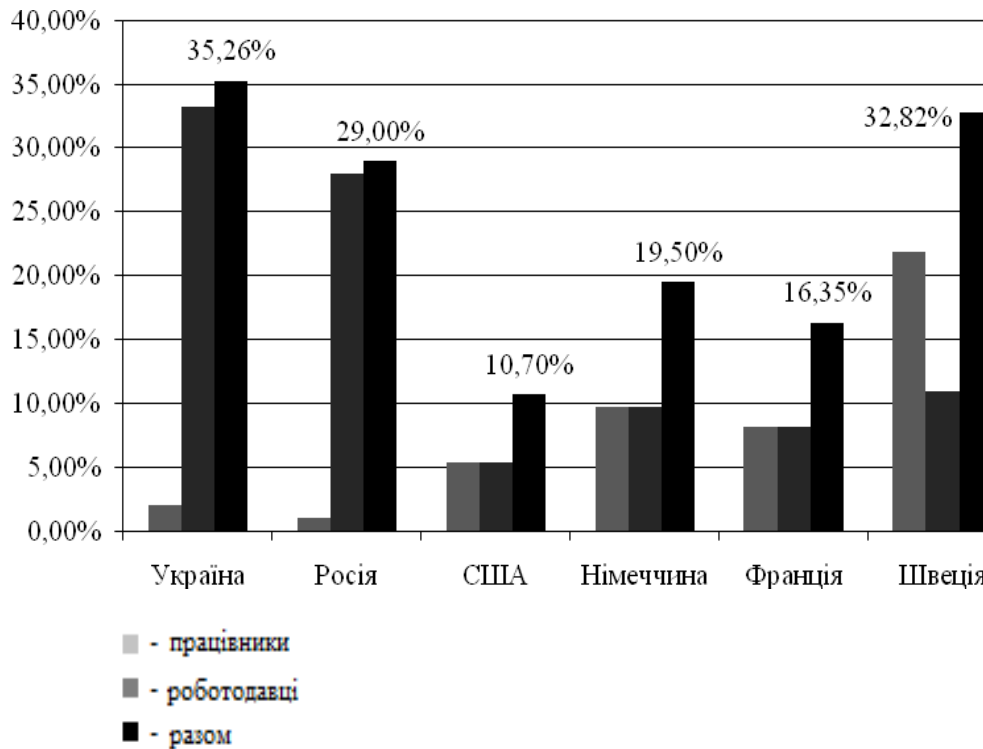

Рис. 4. Внески до Пенсійного фонду в різних країнах світу

Джерело: складено авторами за [10].

За наведеними показниками з'ясовано, що з найкраща система відрахування внесків до пенсійного фонду запроваджена в Швеції, де підприємець сплачує в двічі менший відсоток ніж робітник.

Висновки. На основі проведеного дослідження стану пенсійної системи України, можна оцінити його як незадовільний. На даний час в країні спостерігається різке зменшення чисельності осіб працездатного віку при одночасному збільшенні громадян непрацездатного. Така тенденція призводить

до зростання видатків пенсійного фонду, збільшення його фінансування за рахунок бюджетних коштів, що в свою чергу зумовлює розбалансування його бюджету. З огляду на це, реформування пенсійної системи в подальшому має проводитися таких напрямках:

- збалансування бюджету пенсійного фонду;
- запровадження бездефіцитного бюджету пенсійного фонду
- легалізація заробітних плат, а також їх збільшення;
- відновлення соціальної справедливості, шляхом призначення пенсій залежно від відповідного трудового внеску кожного.

Розпочата в Україні реформа пенсійного страхування в цілому має на меті реалізувати завдання приведення його у відповідність до вимог ринкової економіки та підготувати передумови його подальшого вдосконалення до рівня систем, що діють в країнах Європейського Союзу, та адаптації до існуючих сучасних тенденцій соціально-економічного розвитку українського суспільства.

Список використаних джерел

1. Закон України «Про заходи щодо законодавчого забезпечення реформування пенсійної системи» №3668-17 від 08.07.2011р.
2. Зелена книга малого бізнесу України: оцінка та перспективи шляхів розвитку/ матеріали круглого столу. – К.: Ін-т власності і свободи, 2011. – 69 с.
3. Молдован О. В пошуках «тіньових» мільярдів на пенсії // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.epravda.com.ua/publications/2011/04/11/28217/>
4. Пенсійна реформа в Україні: напрями реалізації (колективна монографія) / за ред. Е.Лібанової. – К.: Ін-т демографії та соціальних досліджень імені М.В.Птухи НАН України, 2010. – 270 с.
5. Реформи системи державних фінансів України: перші результати та подальші перспективи/ за ред. Я.А. Жаліла. – К.: НІСД, 2011. – 50 с.
6. Ринок пенсійних послуг: сучасний стан та перспективи розвитку // інформаційно-аналітичний портал Українського агентства фінансового розвитку «Україна фінансова» // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.ufin.com.ua/analit_mat/strah_rynok/119.htm
7. Свенчіцкі М. Виправлення пенсійної системи / Марчін Свенчіцкі // Дзеркало тижня. – 2010. – № 17. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://dt.ua/articles/60052>
8. Система соціального захисту та соціального забезпечення в Україні. Реальний стан та перспективи реформування. – К.: Центр громадської експертизи, 2009. – 104 с.
9. Офіційний сайт інституту демографії та соціальних досліджень // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.idss.org.ua>
10. Офіційний сайт державної служби статистики // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukr.stat.gov.ua>

Подано до редакції 07 вересня 2012 року

Першко Л.О., Герман М.М.

Состояние и перспективы реформирования пенсионной системы Украины

В статье проанализированы основные проблемы действующей системы пенсионного обеспечения в Украине. Рассмотрены источники формирования Пенсионного фонда, определена необходимость и особенности реформирования пенсионной системы Украины.

Ключевые слова: *пенсионная реформа, пенсионная система, пенсионный фонд, пенсия, демографическая ситуация, население трудоспособного возраста, пенсионный возраст.*

Pershko L. O., German M. M.

Condition and perspectives of reforming pension system in Ukraine

The article analyzes the main problems of the current pension system in Ukraine. Considered sources of the Pension Fund, identified the need for and characteristics of pension reform in Ukraine.

Key words: *pension reform, the pension system, pension fund, pension, demographic situation, the population of working age, retirement age*

Першко Лариса Олександрівна – кандидат економічних наук, старший науковий співробітник, доцент Національного університету Державної податкової служби України.

Герман Марта Михайлівна – студентка 5-го курсу факультету фінансів та банківської справи Національного університету Державної податкової служби України.

УДК 330.131.7 (477)

Позднякова Л.О., Бобось М.Л.

СУЧАСНІ РИЗИКИ В ЕКОНОМІЦІ УКРАЇНИ

У статті проаналізовано сучасні ризики, окреслено основні засади ефективного ризик-менеджменту, запропоновано заходи, упровадження яких на рівні держави дасть змогу зменшити негативний вплив сучасних ризиків на розвиток економіки України.

Ключові слова: сучасні ризики, фінансові та банківські установи, економіка країни, монетарна політика, державне управління, мінімізація ризиків.

Актуальність дослідження. На сучасному етапі розвитку економіки України спостерігається тенденція, коли особливо гостро постала проблема управління ризиками. Несучи за собою негативні наслідки для фінансових установ, що склались внаслідок підвищення конкуренції на фінансових ринках, недосконалого державного регулювання, ризики закладають передумови для нестабільності в майбутньому. Тому стає актуальним питання щодо створення та розвитку системи управління ризиками, необхідності їх зменшення, побудови механізмів, які нейтралізують їх дію [6].

Аналіз останніх наукових досліджень. На сьогодні дослідження та вдосконалення методики процесу управління ризиками в економічній сфері є в полі зору багатьох науковців та практиків. Теоретичні основи формування системи ризик-менеджменту висвітлено у наукових працях як вітчизняних, так і зарубіжних вчених: В. Огліх, Г. Бесчастної, Є. Медведкіної, М. Бураченко, О. Вовчак, О. Дзюби, О. Заруцької, О. Молдована, О. Сльозко, О. Шевченка, С. Білої, Ю. Мазурець та інших.

Проблеми впливу сучасних ризиків на вартість фінансових інструментів знайшли своє відбиття у роботах Г. Бесчастної та О. Шевченка, М. Бураченко, О. Сльозко. Науковці ґрунтовно дослідили посткризові ризики сучасної світової фінансової системи, охарактеризували підходи, які нейтралізують дію зовнішніх шоків. Є. Медведкіна та С. Біла займались розробкою фінансових важелів та методів, що забезпечать стабільну ефективну діяльність економіки в сучасних умовах глобального розвитку.

Невирішені раніше частини проблеми. Названі вчені зробили значний внесок у розробку теоретичних та практичних аспектів аналізу впливу сучасних ризиків на економіку країни. Однак, дослідження методичних підходів щодо впливу та ролі сучасних ризиків на економіку в цілому не знайшли достатнього відбиття в науковій літературі. Саме тому, сьогодні виникла необхідність у дослідженні ефективного управління сучасних ризиків та їх впливу на економіку в цілому.

Мета статті. В умовах загострення конкуренції банківські та інші фінансові установи здійснюють все більш ризикові операції. Тому значно підвищується потреба у дослідженні сутності ризиків та їх управління.